

LİSE DÜZEYİNDE EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN DEMOKRATİK TUTUMLARINA İŞBİRLİKÇİ ÖĞRENME YÖNTEMİNİN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Ufuk ŞİMŞEK*
Kemal DOYMUŞ**
Ümit ŞİMŞEK***
Yavuz ÖZDEMİR****

Özet: Bu çalışmada işbirlikçi ve geleneksel öğretim yöntemleri olmak üzere değişik iki öğretim yöntemi kullanılarak şehirde ve kırsal yerleşmelerde öğrenim gören öğrencilerin demokratik tutumlarında meydana gelebilecek değişiklikler araştırılmıştır. Araştırma Erzurum ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ikisi merkez lise ve diğer ikisi de kırsal kesimdeki lise olmak üzere toplam dört lise seçilmiştir. Merkez ve kırsal alandaki liselerin birer tanesi işbirlikçi öğrenme yönteminin uygulandığı deney grubu, diğerleri ise geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Çalışmaya başlamadan önce işbirlikçi öğrenme yönteminin uygulanmış olduğu deney grupları ile geleneksel yöntemin uygulanmış olduğu kontrol grupları arasında demokratik tutum açısından ön test sonuçlarına göre anlamlı bir fark görülmemiştir. Çalışma bittikten sonra aynı test tüm gruplara son test olarak uygulanmıştır. Uygulama sonunda yöntemler arasında demokratik tutum geliştirme açısından istatistiki olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşbirlikçi Öğrenme Metodu, demokratik tutum, Geleneksel Öğrenme Metodu.

I. Giriş

Demokrasi kavramı antik çağdan günümüze kadar çok çeşitli anlamlar kazanarak gelen, antik , çağdaş ve güncel bir kavramdır. Aynı zamanda hemen hemen her alanda çok şey ifade eden bir kavram ya da her derde çare olduğu düşünülür.

Nereden bakılırsa bakılsın veya siyasi duruşunuz nasıl olursa olsun, küreselleşme fırtınasının yarattığı etki ile düşünsel gündemi kapsayan demokrasiyi ve siyasal sürecin başat aktörü demokratikleşmeyi dışlamak olanaksız gibi görünüyor. “Tarihin Sonu” kuramı ile belleklere yerleştirilmeye çalışılan rakipsizlik iddiası da hemen buradan kaynaklanıyor olsa gerek.

Yaşamsal bir öneme sahip demokrasi ve demokratikleşme konusunda belki de vurgulanması gereken esas özellik, kurumsallıktan ziyade toplumsal zeminde kültürel bakış açısının özümsemiş olması gereğidir. Bunun için, en

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, İlköğretim ABD.

** Y.Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi ABD.

*** Arş.Gör., Atatürk Üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi ABD.

**** Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, OÖSAE-Tarih Eğitimi ABD.

önemli işlevlerinden biri de demokrasiyi benimseyen, koruyan ve geliştiren nesiller yetiştirmek olan eğitim kurumunun önemli bir yeri bulunmaktadır.

Genel manada demokrasi öncelikle gereği yaşanılarak öğrenilen bir yaşam biçimi (Başaran,1986,111-116) yada beraber yaşama modeli ve paylaşılmış deneyimler birimi(Bursalıoğlu/2000:170) olarak tanımlanmaktadır.buna göre asgari müştereklerde uzlaşma, demokrasi için birinci derece öneme sahiptir diyebiliriz.

En genel manada davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim (Yeşil,2001,38, Öncül,2000,391), toplumsal bir kurum niteliğinde olup, çevresindeki değişme ve gelişmelerden etkilenen ve çevresini de o ölçüde etkileyen bir kurumdur(Sönmez,2001,2-11). Bu yönü ile düşünülürse eğitim kurumunun demokratik olmasının, demokrasiyi yaşatmada ve toplumun demokratikleşmesinde önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Demokrasiyi yaşatma ve geliştirme bağlamında öğretmenin çalışmalarında ve ders dışı etkinliklerde, öğretmen öğrenci ilişkisinde, ana babalar ile olan temaslarda bireye, bireyin yetenek ve düşüncesine, birlikte çalışmaya, karşılıklı sevgi ve saygıya, hoşgörü ve kişiliğe, eşit eğitim olanaklarına önem ve ağırlık veren bir eğitim türü olan demokratik eğitim gereklidir(Öncül,2000,291).

Çocuğu eğitmenin ve ona demokratik değerler kazandırmanın en önemli öğesi olarak öğretim yöntemleri kabul edilmektedir(Büyükkaragöz, Kesici,1998,255).

İşte bu noktada, öğrencilerin öğrenmelerini en yüksek düzeye çıkarmak için birlikte çalışmayı sağlayan, küçük gurupların öğretimsel kullanımı olarak tanımlanan(Johnson and Holubec,1998,3) işbirlikçi öğrenme metodu çocuklara demokratik tutum ve davranışların kazandırılmasında aktif katılım gerektiren ve yaşantı merkezli bir öğretim metodu (Yeşil,2001,83) gibi özellikleri nedeniyle yaygın olarak kullanılmaktadır.

İşbirlikçi öğrenme faaliyetleri içinde, düşüncelerin eleştirilmesi , herkesin birlik olduğunu anımsama, herkesin kesin katılımını teşvik etme, katılmasalar bile herkesin görüşünü dinleme, anlaşılmayan yerlerin tekrar açıklanmasını rica etme, konunun iki yönünü de anlamaya çalışma, önce bütün düşünceleri toplayıp sonra birleştirme gibi uyulması gereken kurallar olduğu (Oğuz,2004,113) için, tüm bu uygulamalar için de öğrencinin demokratik tutum kazanması beklenebilir.Nitekim, “işbirlikçi öğrenme metodu”nun demokratik tutum kazandırmada etkililiği üzerine yapılmış bir çalışmada (Şimşek, Doymuş, Şimşek, Özdemir,2004,387-396) pozitif korelasyon bulunmuştur.

Ayrıca, Hawley (1977), öğrencilerin görüşlerini açıklama cesareti, görüşlere saygılı olma oranı ve öğrencilerin arkadaşlarının fikirleriyle ilgilenmeleri ile ilgili araştırmasında, söz konusu değişkenler arasında pozitif korelasyon bulunmuştur (Gömlüksiz,1993,92-93).

Murphy' nin (1984) sınıfı demokratikleştirdiğini, Gamson' un (1994) da uygulama alanı genişletildiğinde toplumları demokratikleştirdiğini iddia

ettikleri işbirlikçi öğrenme metodu (Pedelty,2002,127) öğrenciye demokratik tutum kazandırmada(Sönmez,2001,291, Yeşil,2001,83) ihmal edilemeyecek kadar büyük bir öneme sahiptir.

İşte bu noktada demokrasinin toplum zemininde içselleştirilmesi için eğitimin demokratikleştirilmesi veya demokrasi eğitiminin olmazsa olmazlığı ortaya çıkar ki, bizde bu çalışmamızda, öğrencilere demokratik tutum kazandırmada birçok farklı değişken (aile, ekonomik şartlar,sosyal çevre vb.) olmasına rağmen, demokratik tutum kazanımı ve gelişimi sağlayacağı düşüncesiyle “işbirlikçi öğrenme yöntemi”nin demokratik tutum kazandırma üzerindeki etkilerini irdelemeye çalıştık.

II. Amaç

Bu çalışmanın amacı, hem büyük bir şehirde hem de kırsal özelliği ağır basan kasabada lise düzeyinde eğitim gören öğrencilerin demokratik tutum gelişimlerine geleneksel öğrenme yöntemiyle, işbirlikçi öğrenme yönteminin etkisini tespit etmek ve bu iki farklı yöntem arasında demokratik tutum oluşturma yönünden hangi yöntemin daha etkin olduğunu belirleyebilmek amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1- İşbirlikçi öğrenme yöntemi ile geleneksel öğrenme yöntemi kullanılmadan önce farklı özellikteki yerleşmelerde öğrenim gören Lise düzeyindeki öğrenciler arasında demokratik tutum açısından bir fark var mı ?

2- İşbirlikçi öğrenme yöntemi ile geleneksel öğrenme yöntemi kullanıldıktan sonra farklı özellikteki yerleşmelerde öğrenim gören Lise düzeyindeki öğrenciler arasında demokratik tutum açısından bir fark var mı ?

III. Yöntem

Araştırmanın örneklemini Erzurum ilinde 2003-2004 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ikisi il merkez yerleşmedeki lise ve diğer ikisi kırsal özellikleri fazla olan kasabalardaki lise olmak üzere toplam dört lise seçilmiştir. Merkez ve kırsal yerleşmedeki liselerden birer tanesi işbirlikçi öğrenme yönteminin uygulandığı deney grubu, diğerleri ise geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu olarak belirlenmiştir. İşbirlikçi öğrenme yönteminin uygulanmış olduğu liselerin birer şubelerinde her biri beş öğrenciden oluşacak şekilde heterojen gruplar oluşturuldu. Grupların oluşumundan sonra grup üyelerinin kendi grup başkanlarını seçmeleri sağlandı. Gruplara; grup formları dağıtılarak grup üyelerinin görevleri ve grup isimlerinin belirlenmesi etkinliği gerçekleştirildi. Daha sonra grupların çalışmalarını yönlendirecek Basamak-12 kılavuzu verildi(Doymuş, Bayrakçeken, Şimşek/2003:73-74). Mevcut kılavuz doğrultusunda öğrencilerin neler yapacaklarını, çalışmada ne gibi etkinlikler gerçekleştireceklerini öğrenmeleri sağlandı ve sorumluluklar yüklendi. Çalışma kapsamındaki okulların bu şubelerine Milli Eğitim programı doğrultusunda Kimya dersinin çözümler ünitesi 4 hafta süreyle hem kontrol hem de deney grubuna araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamaya başlamadan önce

demokratik tutum ölçeği (Gömlüksiz,1993,224) ön test olarak, çalışma bittikten sonra aynı ölçek çalışma kapsamındaki tüm liselerin ilgili şubelerine son test olarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında değerlendirilmiştir.

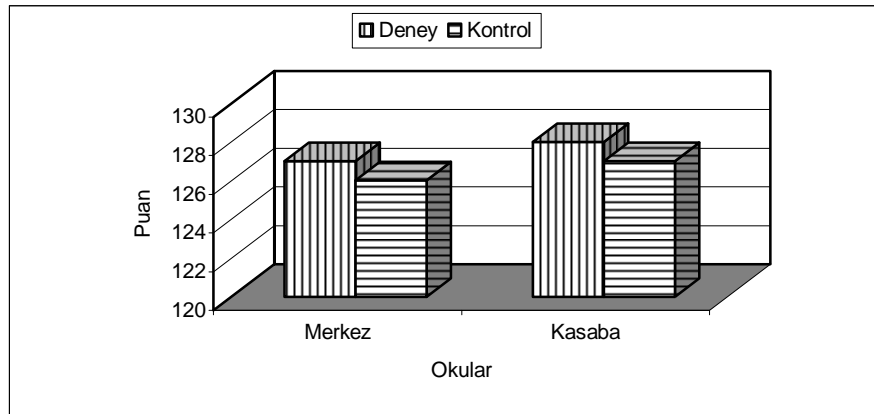
IV. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular yer almaktadır. Hem işbirlikçi öğrenme yönteminin hemde geleneksel yöntemin uygulandığı okullarda öğrenim gören öğrencilerin frekans dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Dağılımı

Gruplar		Liseler			f	%
İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi	Öğrenme	Merkez (Deney)	Yerleşkedeki Lise	19	23,5	
		Kırsal (Deney)	Yerleşkedeki Lise	20	24,7	
Geleneksel Öğrenme Yöntemi	Öğrenme	Merkez (Kontrol)	Yerleşkedeki Lise	21	25,9	
		Kırsal (Kontrol)	Yerleşkedeki Lise	21	25,9	
Toplam					81	100

Konuyla ilgili çalışma başlamadan önce hem şehir hem de kırsal alandaki deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin demokratik tutumlarının arasında farklı olup olmadığına dair elde edilen ön test puan ortalama sonuçları Şekil 1 de grafik halinde verilmiştir. Ayrıca gruplar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 2 de verilmiştir.

Şekil 1. Demokratik Tutumun Ön test Değerleri

Şekil 1 deki grafik incelendiğinde hem şehir hemde kasabadaki deney ve kontrol gruplarında öğrenim gören öğrencilerin sınıf ortamına ilişkin demokratik tutum ölçeğinin ön test puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Tablo.2 Farklı Özellikteki Yerleşmelerdeki Demokratik Tutum Ölçeğine İlişkin Ön Testin t Testi Analiz sonuçları

Yerleşik	Grup	ss	t	P
Şehir	Deney	5,414	0,79	0,431
	Kontrol	8,352		
Kasaba	Deney	6,50	0,692	0,493
	Kontrol	9,25		

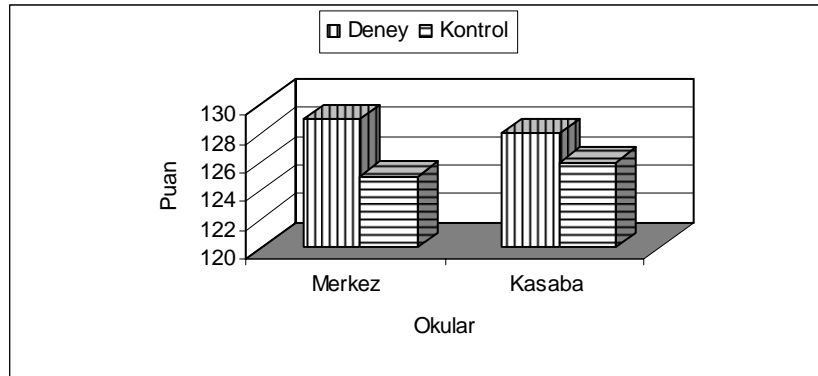
Tablo 2 de verilen t testi analizine bakıldığında merkez yerleşikteki deney ve kontrol grupları arasında demokratik tutum açısından ön test sonuçlarına göre anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir($t=0,796$; $P= 0,431$).

Yine tablo 2 deki verilere göre kırsal yerleşkelerdeki deney ve kontrol grupları arasında ön test sonuçlarına göre 0,05 anlamlılık düzeyinde demokratik tutum puan ortalamalarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 0,692$; $P= 0,493$).

Araştırmamızın ön test puanlarından elde edilen veriler Gömleksiz ve Slavin' in araştırmalarında elde edilen sonuçlar ile uyum içerisindedir.

Ön testler uygulandıktan sonra her iki yerleşikteki liselerin hem deney hemde kontrol gruplarında kimya dersinin çözümler ünitesi 4 hafta süreyle işlendi. Ünite konusu bittikten sonra bütün gruplara demokratik tutum ölçeği son test olarak tekrar uygulandı .

Son testin puan ortalamaları Şekil 2 de grafik edildi ve son test sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için bağımsız t testi uygulandı. Elde edilen veriler Tablo 3 de gösterildi.

Şekil 2. Demokratik Tutumun Son test Değerleri

Şekil 2 de verilen grafiğe bakıldığında hem merkez hemde kırsal yerleşkelerdeki deney gruplarında demokratik tutum puan ortalamalarının kontrol grubuna göre yüksek olduğu görülmektedir.

Ancak, bu artışın Tablo 3 de verilen istatistiki verilere bakıldığında, anlamlı bir farkının olmadığı ortaya çıktı.

Tablo 3. Farklı Yerleşikteki Demokratik Tutum Ölçeğine İlişkin Son testin t Testi Analiz sonuçları

Yerleşik	Grup	ss	t	P
Şehir	Deney	7,488	1,299	0,702
	Kontrol	11,343		
Kasaba	Deney	4,69	0,683	0,501
	Kontrol	11,17		

Tablo 3 de ki son test sonuçlarına bakıldığında merkez yerleşkedeki deney ve kontrol grupları arasında demokratik tutum açısından anlamlı bir fark görülmemektedir ($t= 1,299$; $P= 0,702$).

Yine kırsal yerleşkedeki deney ve kontrol grupları arasında son test sonuçlarına göre demokratik tutum açısından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($t= 0,683$ $P=0,501$).

Şekil 2 de görüldüğü gibi işbirlikçi öğrenme metodunun uygulanmış olduğu deney gruplarında demokratik tutum puanlarının geleneksel metodun uygulanmış olduğu kontrol gruplarından yüksek olduğu fakat bu puanların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir. Bunun sebebi ise uygulanan metodun(işbirlikçi öğrenme) dört hafta gibi kısa bir süre uygulanması ile izah edilebilir.

V. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde işbirlikçi öğrenme metodu ile geleneksel öğrenme metodunun demokratik tutum üzerindeki etkilerinin araştırılmasıyla elde edilen sonuçlar üzerinde durulmuş ve bu veriler doğrultusunda öneriler getirilmiştir. Bulgular kısmında belirtildiği gibi işbirlikçi öğrenme metodunun uygulanmış olduğu deney gruplarının demokratik tutum puanlarının kontrol gruplarının puanlarından fazla olması sonucuna dayanarak bu metodun demokratik tutum oluşturma yönünde olumlu bir etki yaptığı ileri sürülebilir.

Yapmış olduğumuz bu çalışma ve buna paralel olarak yapılan diğer çalışmaların sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler ileri sürülebilir.

1- Araştırmada kullanılan İşbirlikçi Öğrenme Metoduna ilişkin öneriler

- İşbirlikçi Öğrenme Metodu eğitimin her safhasına uygulanmalı.
- İşbirlikçi Öğrenme Metodu eğer üniversiteye uygulanıyor ise grup çalışmalarını izlemek için lise düzeyinde gözlemci öğrencilerin bulundurulması;

bu metot liseye uygulanıyor ise ilköğretimden gözlemci öğrencilerin bulundurulması bir sonraki işbirlikçi çalışmalarına yarar sağlayabilir.

c) Eğitim Fakültelerinin paket programındaki seçmeli derslerinin birinin <İşbirlikçi Öğrenme> olarak okutulması öğretmen adaylarının görev yaptığı yerlerde çalışmalarına verimlilik ve kolaylık sağlayabilir.

2- Sınıf ortamına ilişkin demokratik tutum ölçme sürecine ilişkin öneriler.

a) İşbirlikçi Öğrenme Metodunun demokratik tutum üzerine etkisinin incelenmesinde çalışma süresi uzun tutulmalıdır.

b) Demokratik tutum ölçeği çalışılacak grupların anlama seviyelerine uygun tasarlanmalı ve bu ölçeğin güvenilirlik katsayısı hesaplanmalıdır.

Abstract: In this study the possible changes which may occur in the democratic attitudes of the students studying in the city centre and in the places of countryside by using two different teaching methods of cooperative and traditional forms have been searched. In our study two central high schools and two rural high schools belonging the National Education Ministry have been chosen as experimental and control groups in Erzurum. Two of the high schools one in the city centre and the one in the countryside, have been chosen as experimental groups and the cooperative teaching method has been applied to them but the other two high schools have been chosen as controlling groups and the traditional teaching method has been applied to them. According to the pre test results there hasn't been a meaningful difference between the experimental and the controlling groups about the democratic attitudes before beginning the study. At the end of the study the same test has been applied to the same groups as a post test. At the end of applying the post-test, it has been found out that there hasn't been a statistical and meaningful difference between the two methods about improving the democratic attitudes of the students.

Key Words: Cooperative Learning Method, democratic attitude, Traditional Learning Method.

Kaynakça

- Aytunga Oğuz, "Demokratik Değerlerin Kazandırılmasında Etkin Öğretim Yöntemleri", Uluslar Arası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu, 20-21 Mayıs, Çanakkale.ss.109-117. 2004
- Başaran,İbrahim Ethem, "Demokrat Öğrenci Nasıl Yetiştirilir", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, ss.111-116., 1986
- Bursalıoğlu, Ziya, , **Eğitimde Yöntemi Anlama Sistemi Çözümlemek** , 1.Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2000
- Büyükdüvenci, Sabri, "Demokrasi, Eğitim ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*23/2,ss.583-597, 1991
- Büyükkaragöz, Savaş, Kesici, Şahin, **Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi**, Ankara, 1998
- Doymuş Kemal, Bayrakçeken, Samih, Şimşek, Ümit, "Grupla Ödev Hazırlamanın Başarıya Etkisi", *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*,ss, 2003.

- Gömlüksiz, Müfit,, Kubaşık Öğrenme Yöntemi İle Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar Ve Erişkiye Etkisi , (Basılmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Adana, 1993.
- Johnson and Holubec, Cooperation In The Classroom, Interaction Book Company, 7208 Cornelia Drive Edina, Minnesota 55435, 1998
- Öncül, Remzi, **Eğitim ve Eğitim Bilimler Sözlüğü**, M.E.B.Yay., İstanbul, 2000.
- Pedely, Mark, “Collaborative Education And Democracy”, *Journal of Curriculum Theorizing*, V:18,No 4,Winter, 2002.
- Sönmez, Veysel, , **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı** ,9.Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Şimşek, Ufuk, Doymuş,Kemal. Şimşek,Ümit. Özdemir, Yavuz,“Öğrencilerin Demokratik Tutumlarına Grupla Öğrenme Yönteminin Etkisinin İncelenmesi”, *K.K.Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 9,ss.387-397, 2004
- Yeşil, Rüştü, İlköğretim Düzeyinde Okul ve Ailenin Demokratik Davranış Kazandırmadaki Etkisi, (Basılmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2001.